

Rīgas Doma kora skola

Unas Stades

referāts

ANĢĻU VALODAS IZRUNAS KOREKCIJA DŽEZA STANDARTA “BUT NOT FOR ME” APGUVES PROCESĀ

Rīga, 2020. gada 28. Augusts

SATURS

IEVADS	3-4
1. DZIESMAS VĀRDI UN BIEŽĀK PIEĻAUTĀS KĻŪDAS TO IZRUNĀ	
1.1. Dziesmas vārdi	5
1.2. Biežāk pieļautās kļūdas	5
2. IZMANTOTĀS METODES VALODAS KOREKCIJAI	
2.1. Iesildīšanās vingrinājumi	6-7
2.2. Koriģējošie vingrinājumi	7-8
2.3. Frāzēšana izmantojot tekstu	8
NOSLĒGUMS	9
LITERATŪRA UN CITI AVOTI	

IEVADS

Lai uzsāktu savu ceļu pretī džeza dziedātāja profesijai, ir svarīgi apzināties to, ka ne vienmēr dziedātāja mācību procesa centrā būs darbs tikai ar pašu mūziku, vai dziedāšanas tehniku. Dziedātāji ir vienīgie mūziķi, kam ir iespēja interpretēt reālu tekstu un stāstu, nevis tikai realizēt muzikālos tēlus ar mūzikas izteiksmes līdzekļu palīdzību. Tomēr valodas un vārdu nozīmīgums nereti tiek aizmirsts un izrunas nozīme kā priekšnosacījums mūzikas kvalitatīvam izpildījumam paliek nenovērtēta.

Tomēr tā nav cilvēku vienaldzība, kas neļauj svešvalodu iemācīties uzreiz ar pareizu izrunu. Nozīmīgākais process, kas ietekmē nepareizu svešvalodas apguvi ir selektīvā dzirdē, jeb primāra koncentrēšanās uz satura saprašanu un nodošanu, nevis uz satura pasniegšanas formu. “Ja mēs vispār mēģinām mācīties (aut. - valodu) izmantojot dzirdi, mēs mēģinām iemācīties izvēlētos vārdus, taču tas ir tik neiedomājami lēns process, ka mēs visbiežāk atgriezīamies pie grāmatām un “padodamies” mēģinājumos attīstīt savu dzirdi.[..] Mēs nedzirdam visu, fakts ir - mēs pat *mēģinām* dzirdēt tikai noteiktas lietas.”¹

Nozīmīgu lomu svešvalodas apgūvē spēlē arī dzimtā valoda un tās īpatnības. Dažādās valodās skaņas var būt tik ļoti atšķirīgas, ka var padarīt svešvalodas fonētisko apguvi praktiski neiespējamu. Ja esat ceļojuši un sarunājušies angļiski, iespējams jums ir prasīts, vai esat no Krievijas? Visticamāk jūsu akcents rada iespaidu, ka esat no kaimiņzemes. Lai gan šķiet, ka latviešu un krievu valodām nav nekā kopīga - viena ir indoeiropiešu, bet otra ir slāvu valoda - tieši kopīgās iztrūkstošās skaņas (kā piem. [th], [w]) šajās valodās padara to angļu valodas akcentus tik līdzīgus.

Pedagogu darba galvenie izaicinājumi, saistīti ar angļu valodas izrunas koriģēšanu, slēpjas grūtībās atpazīt nespēju izrunāt kādu skaņu trenniņa trūkuma dēļ, no nespējas to izrunāt kādu logopēdisku defektu dēļ. Arī tas, ka valoda ir cieši saistīta ar muskuļu atmiņu šo procesu padara grūtāku. Lai kaut ko “pārmācītos” ir vajadzīga atkārtošana un koncentrēšanās un konkrēto skaņu pareizu veidošanu. Tāpēc, ka izruna un valodas plūsma ietekmē dziedāšanas tehniku un frāzējumu, valodas korekcijai ir svarīgi pievērsties jau dziesmas apgūšanas procesa sākumā. Šajā darbā galvenokārt koncertēsīmies uz vienas dziesmas “But Not for Me” izstrādāšanu un tās kontekstā apskatīsim biežāk pieļautās kļūdas un to risinājumus ar dažādu vingrinājumu un metožu palīdzību.

¹ Eugene A. Nida (1952). Language Learning. A Journal of Research in Language Studies. Selective Listening. pp 92

1. DZIESMAS VĀRDI UN BIEŽĀK PIEĻAUTĀS KĻŪDAS TO IZRUNĀ

1.1. DZIESMAS VĀRDI

They're writing songs of Love
But not for me
A lucky star's above
But not for me
With love to lead the way
I've found more clouds of grey
Than any Russian play could guarantee
I was a fool to fall and get that way
Heigh-ho! Alas! And also, lack-a-day
Although I can't dismiss the memory of his kiss
I guess he's not for me

Ira Gershwin vārdi

1.1. BIEŽĀK PIEĻAUTĀS KĻŪDAS

Visvairāk kļūdas tiek pieļautas tieši lingvistisko atšķirību dēļ starp angļu un latviešu valodām. Tādas skaņas kā [th] un [w] latviešu valodā nav un tādēļ to izruna visbiežāk ir nepareiza.

1) They, than, that, the, although:

tiek izrunāts kā [z] latviešu valodā iztrūkstošā balsīgā [th] vietā

2) With, was, writing, way:

tiek izrunāts kā [z] latviešu valodā iztrūkstošā balsīgā [th] vietā

3) Songs of Love:

netiek pareizi savienots vienā frāzē - Song [z] o [v] Love

4) Clouds of grey:

netiek pareizi savienots vienā frāzē - Cloud [z] o [v] grey

5) Of his kiss:

netiek pareizi savienots vienā frāzē - O [v] hi [z] kiss

2. IZMANTOTĀS METODES VALODAS KOREKCIJAI

2.1. Iesildīšanās vingrinājumi

Runas skaņas veidojas mutes dobumā, kura forma un apmēri ir atkarīgi no lūpu, mēles, apakšžokļa, mīksto aukslēju un zobu stāvokļa. Lai gan zobu stāvoklis ir praktiski nemaināms, pārējo skaņas procesā iesaistīto daļu fizisko attīstību var mainīt ar vienkāršiem, repetatīviem uzdevumiem. Svarīgākie punkti uz ko pedagogam koncentrēties ir :

- a) mēles kustīgums;
- b) lūpu kustīgums;
- c) prasme noturēt apakšžokli noteiktā stāvoklī

Mēles kustīgums:

- 1) zīmēt apli ar mēli pāri zobu ārējai virsmai, nekustinot apakšžokli
- 2) “Lauva” - izbāzt mēli maksimāli ārā, cenšoties aizsniegt zodu
- 3) “Pinokio” - izbāzt mēli maksimāli ārā, cenšoties aizsniegt degungalu
- 4) “Lecamaukla” - ar mēli “lēkāt” starp augšzobu vai apakšzobu priekšējo un aizmugurējo virsmu.

Lūpu kustīgums:

- 1) “U-X” 25x4 reizes maksimāli artikulēt burtu U (lūpas “tūtiņā”) un X [ix]
- 2) Lūpu vibrēšana “brummīte”
- 3) “Korķis” - sakļaut un strauji atvērt lūpas ar skaņu “p”
- 4) gaiss ieplūst ribās s-s-s, lūpas smaidā, mēle pie apakšējiem priekšzobiem, zobi viegli sakļauti. Gaiss izplūst š-š-š, lūpas uz priekšu pastieptas, mēles galiņš uz augšējiem priekšzobiem.

Apakšžokļa dabisks stāvoklis:

- 1) Mute aizvērta, visi artikulācijas muskuļi atbrīvoti. Apakšžoklim ļauj brīvi krist uz leju. Mute atkal aizver un atkārtoti vingrinājumu.
- 2) mute mazliet pavērta, dzerokļi nesaskaras. Pārmaiņu virza apakšžokli uz labo un kreiso pusi. Jākontrolē, lai apakšžoklis virzītos taisnā līnijā un vingrinājumā neiesaistītos sejas augšdaļas muskuļi, kā arī nespriegtu kakla muskuļi. (parasti šo vingrinājumu var labi apvienot ar žokļa nelielu masāžu ar pirkstiem pa žokļa kaula līniju.)

2.2. Koriģējošie vingrinājumi

1) They, than, that, the, although:

tiek izrunāts kā [z] latviešu valodā iztrūkstošā balsīgā [th] vietā

Viens no efektīvākajiem balsīgā un nebalsīgā [th] vingrinājumiem ir mēles mežģis. Vislabāk to sākt teikt lēnām un pakāpeniski paātrināt tempu, nezaudējot vārdu skaidrību. (Balsīgie [th] pasvītroti, *nebalsīgie* - italic)

“Those Three Thugs Think That They Threw Those Things There”

Iedziedāšanās vingrinājums ar vārdiem:

“Think Think Think x2 , merrily x4, life is but a dream”

2) With,was,writing,way:

tiek sākts ar [v] * un izrunāts kā [z] latviešu valodā iztrūkstošā balsīgā [th] vietā

Korekcija ar mēles mežģi :

“Which rich wicked witch wished the wicked wish?”

Lūpu vingrinājums - lūpas “tūtiņā”, ātri jāsaka U-A-U-A, īstenībā tā ir arī īstā [w] skaņa.

3) Songs of Love:

Song [z] o [v] Love

4) Clouds of grey:

Cloud [z] o [v] grey

5) Of his kiss:

O [v] hi [z] kiss

3.-5. piemērā problēma ir tā, ka vārdi bieži tiek nevajadzīgi atdalīti un tas, savukārt, veido nemuzikālu frāzējumu, ja tas tiek lietots sadalīts katrā frāzes vietā (tā var būt arī muzikāla

izvēle, vārdus speciāli atdalīt.). Tikai savienojot vairākus vārdus vienā frāzē ir iespējams plūstošs *legato* štrihs.

Parasti to risina pirmā vārda pēdējo līdzskani jāuztver par nākošā vārda pirmo līdzskani, un otrā vārda pēdējo burtu par trešā vārda pirmo līdzskani.

2.3. Frāzēšana izmantojot tekstu

Vokālo mūziku, sevišķi dzezu, kas savā izpildījumā daudz brīvāk var tikt interpretēts, bieži frāzē balstoties tieši nevis uz melodijas, bet gan vārdu nozīmes pamata. Notīs ierakstītā melodija var tikt vilkta pāri takšu robežām, vai tieši pretēji, iesākta daudz ātrāk. Ir svarīgi, lai melodijas un teksta savstarpējā mijiedarbība būtu ne tikai muzikāla, bet arī loģiska.

Vingrināšanās dziesmu vārdus runāt pāri dziesmas harmonijai bez melodijas var palīdzēt izveidot loģisku, brīvu un galvenais, muzikālu dzeza frāzējumu dziesmas formas ietvaros. Protams, svarīgs priekšnosacījums ir arī saprast dziesmas vārdu nozīmi. Ira Gershwin, “But Not For Me” vārdu autors ir ļoti veiksmīgi savienojis saturu ar fonētiski loģisku vārdu izvēli. Arī viņa priekšgājējs Gilbert (aut. Gilbert & Sullivan) ir teicis, ka “Ar mēģinājumiem padarīt dziesmas vārdus izdziedamākus ar biežāku patskaņu un vienkāršāku līdzskaņu lietojumu, dziesmas kļūst aizvien romantiskākas un zaudē savu īpašo “dzirkstelīti” ”². Tomēr šī dziesma, lai gan tajā izmantoti daudz balsīgo līdzskaņu, ir plaši interpretēta arī kā romantiska balāde. To panāk tieši ar frāzēšanu, izmantojot iepriekšminētās vārdu savienošanas tehnikas.

² ‘Furia, Philip (1996). “Ira Gershwin : The Lyricist”. pp 18

NOSLĒGUMS

Dziesmas izpildījuma kvalitāte ir tieši pakļauta tās vārdu izrunai. Pareiza vārdu izruna var palīdzēt ne tikai veidot vienotu vokālu toni un dot atspēriena punktu atbilstošai vokālās tehnikas izvēlei, bet arī palīdzēt veidot muzikālas un loģiskas frāzes, kas uzrunā klausītāju dziļākā līmenī un liek iedziļināties dziesmas saturā. Turklāt vārdu analizēšanas procesa laikā bieži atklājas dziļāki līmeņi dziesmas saturā, kas var palīdzēt pašam izpildītājam tos interpretēt pēc saviem ieskatiem.

Vārdi “But Not For Me” var pateikti gan vienā elpā “bet-ne-priekš-manis”, vai arī katrs vārds var tikt izteikts un uzsverts atsevišķi, un tas jau būs interpretācijas jautājums, tomēr zināšanas par šīm dažādajām izrunas iespējām dod izpildītājam māksliniecisku brīvību un pedagoga darbības pamata interesēs taču ir izveidot zinošu, ieinteresētu un kompetentu mākslinieku. Tādēļ, lai kļūtu par profesionālu dziedātāju, nepietiek tikai ar izcilu vokālo tehniku, prasmi lasīt notis un improvizēt. Dziedātājiem ir jāpārzina savs repertuārs arī no tā satura viedokļa un jāspēj ar vārdiem ne tikai izstāstīt stāstu, bet arī radīt atmosfēru un iespējams, pat iedvesmot un emocionāli uzlādēt klausītāju.

Pedagoga darbs ir meklēt jaunus veidus un piedāvāt dažādas tehnikas, lai tās varētu atbilstoši izmantot darbā ar audzēkņiem. Dziesmas vārdu izpratne attīsta audzēkņa emocionālo tēlu pasauli, attīsta iztēli un attīsta empātijas spējas un, lai šīs spējas varētu izmantot māc

LITERATŪRA UN CITI AVOTI

Eugene A. Nida (1952). Language Learning. A Journal of Research in Language Studies. Selective Listening. pp 92

Furia, Philip (1996). "Ira Gershwin : The Lyricist". pp 18

Le Bouff, Katherin (2008) Singing and Communicating in English : A Singers guide to English Diction pp 31